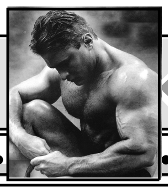

ПУЛТАРУЛĂХ

"Пӳрнесем хăйсемех кĕвĕ кăлараççĕ"

Тăван çĕр-шывăн Аслă вăрçине кайнă куккăшĕн Викторий Федоровичăн купăсĕпе вылянă Меркурий Ягунов. Каярах тăванĕсен килне те хăнана тăтăш çўреме пуçланă вăл.

"Уроксем хыççăн хамăр кил тĕлĕнчен пытанса иртеттĕм те Çармăскассине чупаттăм. Баян тытса пӳрт умне вырнаçса лараттăм. Пĕтĕм тавралăха янраттараттăм. Миша куккан арăмĕ чăтнă вĕт, хирĕç пĕр сăмах та каламан", – ачалăхне аса илет Меркурий Борисович.

Çав вăхăтрах клуб баянĕпе те туслашнă вăл. Çĕнĕ кĕвĕ вĕренмешкĕн Кăпасран Юнкăна та çўренĕ çамрăк.

Меркурий Борисович чӳрече рами, алăк ăсталать. Пĕрре ĕçленĕ вăхăтра инкек сиксе тухнă. Станокпа алă тĕртĕмне касса илнĕ арçын. Ăна, паллах, тӳрех больницăна илсе кайнă. Çийĕнчех ачисем çитсе кĕнĕ тухтăр патне. "Пирĕн атте малашне купăс калама пултарĕ-и? Вăл çак киленĕçсĕр пурăнаймасть", – тĕпчеме пуçланă тĕпренчĕкĕсем. Сывлăх сыхлавçи вĕсене лăплантарма сăмах тупнă.

Сасă вăйĕпе чун хăвачĕ

ЧР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ Меркурий Ягунов çĕрçĕр сăвва кĕвве хывнă. Çĕр çывăрмасăр репетици ирттернĕ. Пĕр çул вырăнти сцена ăстисемпе пĕрле 47 концерт лартнă. Пултарулăхĕпе паллаштармашкăн тĕрлĕ района, хулана çитеççĕ вĕсем. Республика, район шайĕнчи конкурссене яланах малти вырăнсене йышăнаççĕ.

Муркаш районĕнчи Юнкă клубне кăнтăрлах халăх пуçтарăннăччĕ. Ветерансен хорĕ юрă шăрантарни урамранах илтĕнчĕ. "Меркурий Борисович пире тунсăхлама памасть", – теççĕ артистсем. Сăмах май, сакăр вуннăран иртнисем те хаваспах хутшăнаççĕ концерта. Çапах та юлашки вăхăтра ушкăнпа юнашар района кайса килме те çăмăл мар-мĕн. Транспорт çукки чăрмавлă. Паллах, пур ыйтăва та хăйсем тĕллĕн татса пама тивет.

Юнкă тăрăхĕнче юрă-ташă ăстисем 3 ушкăна чăмăртаннă. Ачасем, учительсем, ветерансем хăйсен пултарулăхĕпе куракана тыткăнлаççĕ.

"Тавтапуç сире! Юрланине итлесе, ташланине курса килентĕмĕр", – республикăра ят çĕнсе илнĕ çынсем те ăшă сăмахпа хавхалантараççĕ вĕсене.

"Юрланă чухне сасă вăйне кăна мар, чун хăватне те кăтартмалла", – Меркурий Борисовичăн сăмахĕсене ыттисем ăша хывсан тем пекехчĕ.

Çĕрлехи репетици

1957 çулта Меркурий Ягунов, Кăпас клубĕн баянисчĕ, пултарулăх ушкăнне районти фестивале хатĕрленĕшĕн пĕрремĕш Хисеп хутне тивĕçнĕ. Кайран "Заря" хуçалăх коллективĕпе республика шайĕнчи уявсене хутшăнма пуçланă.

Урпашра музыка учителĕнче ĕçленĕ вăхăт мĕнешкел киленў кӳнĕ тата. Шкул ачисемпе, ял халăхĕпе, сысна фермин ĕçченĕсемпе уйрăммăн репетици иттернĕ.

Кайран Муркашри музыка шкулĕн пĕрремĕш директорĕ пулнă вăл. "Уявсенче культура ĕçченĕсене 4 сасăпа юрлаттараттăм", – аса илет халĕ Меркурий Ягунов.

Унтан Кăпасра та, Юнкăра та ĕçлеме хал çитернĕ. Вĕрентекенсемпе те, вĕренекенсемпе те концерт хатĕрленĕ.

"Çĕрле 2 сехетчен юрлама, ташлама хăнăхтараттăм. Репетици хыççăн манăн юлташ Валерий Пигачев автобуспа çынсене киле леçетчĕ", – тет вăл. Вырăнти артистсем ирхине ыттисемпе пĕрлех ĕçе пуçăннă.

Муркашри полици ĕçченĕсемпе концерт хатĕрленĕ чухне сĕтел çинче те çывăрнă. Çакăн çинчен ўпкелешсе мар, хăпартланса каласа кăтартать Меркурий Борисович. 17 çулта мĕн чухлĕ юрă вĕрентнĕ вĕсене!

Пĕр вăхăтра ял тăрăхĕн пуçлăхне çирĕплетесшĕн пулнă ăна. "Эпĕ хамăн ĕçе чунран юрататăп. Урăх тытăма куçас килмест манăн", – пат! татса каланă музыка ăсти. Паллах,

районтан килнисем ўкĕте кĕртме тăрăшнă. Çук, итлесшĕн те пулман вăл. Пӳлĕмрен тухса кайнă. ЧР Патшалăх Канашне суйланнă ял тăрăхĕн малтанхи ертўçипе чуна уçса калассан тин хăпнă унран.

Хăйсене "çăлтăр" теççĕ...

Унăн шухăшĕпе, паянхи эстрада юррисенчен чылайăшĕ чăвашлăха аталантармасть, пачах тепĕр май, йăх-несĕлсен пуянлăхне пĕтермешкĕн çуралать. Укçа пуç пулса тăнă вăхăтра кирек кам та фонограмма çыртарать те сцена çине тухать. Ятарлă пĕлў илме те ăнтăлмасть вăл. Сăмах пĕлтерĕшĕпе тĕрĕс мар усă курать. Шухăшне те уçаймасть. "Влаç тытăмĕнчи культура енĕпе ĕçлекенсем мĕншĕн йĕрке тумаççĕ-ши?" – çĕрле вăрансан та çак ыйту хуравне шырать

Иртнĕ ĕмĕрĕн 50-60-мĕш çулĕсенчи лару-тăрăва аса илчĕ вăл. Ун чухне ĕçе республикăри Халăх пултарулăх çуртĕнче пăхса тухнă. Пахалăхлă кашни юрăшăн укçа панă. Меркурий Ягуновăн пĕрремĕш гонорарĕ, тĕслĕхрен, 10 кĕленче шампань эрехĕ илме çитнĕ. Халĕ илемлĕх канашне йĕркелеме май çук-ши вара? Халăх патне çитеричченех кирек камăн ĕçне хак патăр вăл.

Эстрада юрăçисем музыка йĕркине пăхăнманнине чĕрене йĕппе тирнипе танлаштарать Меркурий Борисович. "Хăшнепĕрне юлташĕсем, тăванĕсем сцена çине тухмашкăн ўкĕте кĕртеççĕ-ши? Санăн сасă уçă теççĕ-ши?" – чун ыратăвне пытараймасть ĕмĕрĕпех культура тытăмĕнче тăрăшакансем.

Сăвă йĕркине пăхăнманни те вырнаçуллă мар паллах. Çакă та пăшăрхантарать ăна. Ют халăх кĕввипе чăвашла юрлани те килĕшўллĕ мар.

Хăйсене "çăлтăр" тенипе те килĕшмест Меркурий Борисович. Вĕсем çак ята мĕншĕн тивĕçни паллă мар. Унран та ытла, чăваш эстрада юрăçисене кам панă çак ята?

Халĕ нотăллă юрă кĕнеки сайра кăлараççĕ. Ытларах чухне хăй ертсе пыракан ансамбль валли кĕвĕ çырать Меркурий Ягунов.

"Çулла телефон сас пачĕ. Валентин Демидов сăвăç шăнкăравлать. Хăйĕн вырăсла сăввисене юрра хывтарасшăн. Ĕçĕсенчи шухăшĕ хăватлă. "Слава о России" юрă хăш самантра çыраннине те ăнланса юлаймарăм. Пӳрнесем хăйсемех кĕвĕ кăларчĕç", – хавхаланса каласа кăтартать ЧР музыка обществин тава тивĕçлĕ ĕçченĕ.

Марина ТУМАЛАНОВА.
Муркаш районĕ.

АЛ ĂСТИ

Килти – çирĕппрех

Тăвай районĕнчи Вăтаяла çитсен мана тӳрех Васильевсем патне çитсе курма сĕнчĕç. «Пирĕн Ваня пек маçтăр тавра ураххçук», – пĕлтерчĕç çула май.

Çамрăк килхуçи кăмăллăн кĕтсе илчĕ. Ваня ăсталăхĕпе кăсăкланмасăр чăтаймарăм.

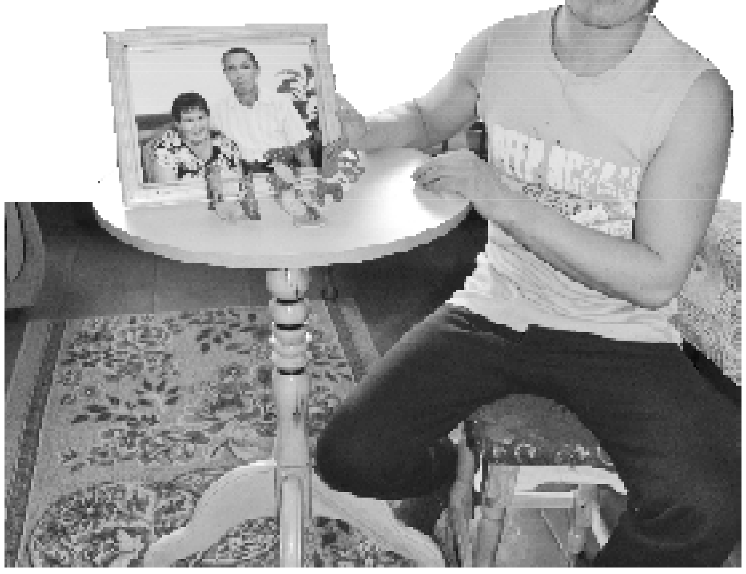

– Мухтанмаллиех çук. Йывăçран каскалама-савалама кăмăллатăп – çавă çеç, – вăтанчăклăн каларĕ вăл.

Ваня мĕн пĕчĕкренех йывăçа кăмăлланă. Ашшĕ-амăшĕ хĕл валли вутă хатĕрленĕ чухне те арçын ача пуленккесене çавăркаласа пăхнă, туратлисене суйласа илнĕ, вĕсенчен мĕн ăсталамаллине палăртнă. Шкула çўреме пуçласан арçын ача кружока çыраннă. Малтанласа кубиксем ăсталанă, çаврашкасем касса кăларнă, вĕсенчен машина ăсталаса хăйăр купи çинче вылянă. Кĕçех Ваня хитре эрешсем касса кăларма хăнăхнă, ахаль пуленккенех «чун кĕртме» пуçланă.

Ывăлĕ йывăçа юратнине асăрханă амăшĕ арçын ачана хавхалантарсах пынă. Ваня 5-мĕш класра вĕреннĕ чухне ăна инструментсем туянса панă. Ĕç хатĕрĕ çуран çул хушăнсах пынă. Малтанах çамрăк хăйĕн ăсталăхне пĕчĕк арчасем, чечек савăчĕ лартмалли çўлĕксем туса туптанă. Ўссе çитсен хăй кам пулассине те пĕлнĕ Ваня. Шкул хыççăн Сĕнтĕрвăрринчи 11-мĕш училищĕре ăс пухнă, столяр-мебельщик профессине алла илнĕ.

– Хальлĕхе чи пысăк ĕç – çавракка сĕтел тата пукан, – мăнаçланасси асĕнче те çук Ваньăн.

– Вăл питĕ вăтанать. Мухтанма юратмасть, – пĕлтерчĕ унăн мăшăрĕ, нумаях пулмасть ача амăшĕ пулса тăнă Альбина. 8 уйăхри Виктория аллинчи теттесене те ача ашшĕ хăй ăсталанă, сăрăпа илемлетнĕ.

Пӳлĕмри сĕтел-пукана çурта кĕрсенех сăнарăм. Ăста алли пырса перĕнни çук, пурте лавккара туяннă пек туйăннăччĕ. Альбина каласа кăтартсан çеç хайхи çаврака сĕтеле сăнарах пăхрăм – лавккаринчен нимĕнпе те уйрăлса тăмасть. Эрешĕсене те килте касса кăларнă теейĕн.

– Вĕсен уйрăмлăхĕ – çирĕплĕхĕнче. Пасарта туянакан тăваткал пукансен часах урисем пушанса каяççĕ. Вĕсене пĕр вĕçĕм хытарса тăма тивет. Килти вара тем вăхăтах çирĕп ларать, – пĕлтерчĕ Ваня.

Пукана каччă тĕрлĕ йывăçран ăсталанă. Урисене – урай хăмисенчен юлнă касăк-кĕсĕк хурăнран, вĕсене пĕрлештерме ăвăспа усă курнă. Пĕр пукана вăтамран та икĕ кунра калăпласа пĕтерет. Сĕтелне ăвăсран ăсталанă.

– Ăсталама нумай вăхăт кирлĕ мар. Сĕтеле те ик-виçĕ кунрах туса хутăм. Кирлĕ материал хатĕрлеме çеç вăхăт нумай иртет. Йывăçа типĕтмелле малтан. Тепĕр чухне тата унпа аппаланма вăхăт та юлмасть. Хуçалăхра ытти ĕç те пайтахçке, – хăйĕн ăсталăхĕ чунпа парăннăскер пăшăрханни те палăрчĕ. – Çапах та тепĕр чухне темле ывăнсан та алла йывăç тытсан пĕтĕмпех манăçăнать. Ахаль пуленккеренех хитре эрешсем касса кăларасси маншăн – чун киленĕçĕ.

Çемье пуçĕ Мускава ĕçлеме çӳрет иккен. Çавна май хăйĕн ăсталăхне аталантарма вăхăт та юлмасть унăн. Тăванĕсем те, пĕр ялта пурăнаканĕсем те Ваньăна хăйсем валли сĕтел-пукан туса пама пĕрре мар ўкĕтленĕ. Сутăн илме те хатĕр вĕсем. Анчах кирлĕ материалсем ал айĕнче çуккi тытса чарнă.

– Эпĕ хирĕç мар. Анчах çынсем валли сĕтел-пукана ал айĕнче выртакан ăптăр-каптăртан ăсталаймастăн-çке. Хальлĕхе вăхăт та, мастерской та çук. Тепĕр темиçе çултан хамăн ĕмĕте, тен, пурнăçа кĕртĕп, – каларĕ вăл.

Пӳлĕм алăкĕсене те, урама тухакан алăк курупкине те хăех тунă вăл. Хальхи вăхăтра çамрăк ăста чечек савăчĕсем лартмалли çавракка сĕтел кўлепиллĕ пысăк çўлĕк ăсталама пуçăннă.

– Мăшăрăм чечексем юратать. Çўлĕке ăна валли ятарласа ăсталатăп, – ăсатнă май вăрттăнлăхне уçрĕ Ваня.

Валентина ЭЛИМЕ.
Автор сăн ўкерчĕкĕ.